

Пушкар М.С.,
д.е.н., професор кафедри аудиту, ревізії та аналізу,
Тернопільський національний економічний університет

КРЕАТИВНИЙ ОБЛІК – БЛАГО ДЛЯ БІЗНЕСУ І СУСПІЛЬСТВА

В обліковій науці досить дивне становище. З одного боку є намагання окремих авторів (Соколов Я.В. Палій В.Ф., Стуков С.О., Шевчук В.О., Легенчук С.Ф., Пушкар М.С., Малюга Н.М. та інших), хто стверджує необхідність докорінних змін в системі обліку, а з іншого - легіон тих, хто на словах за зміни, а насправді залишається в старій шкарлупі «бухгалтерського» обліку.

Наприклад, що сталося з креативним обліком, коли про нього ніхто толком не міг сказати, що воно таке і в чому його цінність. Прихильники старих канонів «бухгалтерського» обліку (С.Ф. Голов, І.В. Жолнер, І.А. Панченко, Л.В. Гнилицька, Ф.Ф. Бутинець та інші) вирішили так: якщо є «бухгалтерський» облік, то він закритий повністю від впливу зовнішнього світу. Це головний аргумент. Але якщо врахувати, що такого обліку немає, а натомість з'явилася концепція системи обліку, яка складається з підсистем фінансового, управлінського і стратегічного обліку, то виявляється, що управлінський і стратегічний облік, який не регламентований ніякими стандартами, а організується на запит менеджерів, повинен генерувати оригінальний набір економічних показників про діяльність бізнесу. Без такої інформації бізнес безпорадний і розвивається хаотично в умовах повної невизначеності. З метою подолання ентропії (невизначеності) креативний облік вкрай необхідний. Інша справа - фінансовий облік, який не повинен використовувати якихось креативних методів, оскільки він організований на основі стандартів. Якщо є нерегламентовані відхилення, то це не креативність, а зловживання, шахрайство, оковамилювання і кримінальність!

Отже, проблема ефективності системи обліку лежить у переосмисленні її ролі як обліковим персоналом, так і корпусом менеджерів. Мета обліку полягає не в технології обробки даних і отримання показників для стандартної звітності, а в інформаційному моделюванні тих явищ і процесів, що відбуваються при функціонуванні підприємства та встановлення тенденцій і закономірностей його розвитку.

Модель обліку в Україні до 2000 року базувалася на вченні К. Маркса про кругообіг капіталу, яке акцентувало увагу лише на процесі виробництва, в якому створюється додаткова вартість. Але поза увагою залишилися такі процеси, як управління запасами, логістичні операції, витрати на наукові розробки, природоохоронну діяльність, якість продукції, збутові та маркетингові витрати, управлінські витрати тощо. Модель К.Маркса основана на синтезі кругообороту капіталу, що виражається формулою:

$$Г \rightarrow Т \rightarrow В...Тг \rightarrow Гг, \quad (1)$$

де Г - гроші;

Т - товар;

В - процес виробництва (сполучення основних засобів, матеріальних ресурсів та живої праці);

Тг - товар, збільшений на суму додаткової вартості;

Гг - гроші, включаючи додаткову вартість.

Такий підхід має право на існування тоді, коли величина капіталу була порівняно незначною. У сучасних умовах надзвичайно ускладнилися процеси господарювання, що вимагає аналітичного підходу до аналізу функціонування підприємства. Зокрема, процес виробництва в ринковій економіці вимагає диференційованого підходу при дослідженні процесу формування витрат, доходів та фінансового результату.

Ось чому відома нам модель обліку не відповідає вимогам часу і вимагає її перегляду або суттєвого доповнення. Якщо залишити модель такою, як вона є, то в якості компромісного кроку потрібно доповнити її підсистемою креативного обліку, який організують на запит користувачів.

Креативний облік — це творчий облік, який вимагає від облікових працівників організації фактів і правил їх групування, виходячи з інтересів менеджменту з метою отримання знань про нові об'єкти спостереження.

Правила обліку об'єктів визначають потрібну послідовність причин і наслідків роботи персоналу для отримання інформації, а факти визначають залежно від обраного об'єкту спостереження.

Креативний облік може бути доповненням до фінансового чи управлінського обліку. У підсистемі фінансового обліку можна виділити окремий об'єкт стосовно якого обов'язково виділяють синтетичний рахунок чи субрахунок у межах якого розробляють статті витрат, методику їх відображення в облікових документах та правила групування, агрегування, порядку записів у реєстри та інші процедури.

У підсистемі управлінського обліку правила обліку та обробка фактів не формалізовані, а тому будь-які самі фантастичні проекти з приводу отримання інформації можуть реалізовані без перешкод, аби запит був зрозумілим для виконавців, а факти можна отримати без надмірних зусиль в умовах комп'ютеризації.

Фінансовий облік існує завдяки запиту держави на нього, що, в свою чергу, відображає інтереси суспільства щодо інформації, без якої неможливо уявити систему управління економікою на макрорівні. Модель фінансового обліку сконструйована таким чином, щоб усі юридичні особи здійснювали його однаково на основі стандартів. Більш того, розробляється модель обліку для більшості країн світу на основі міжнародних стандартів, що створює умови для взаєморозуміння бізнесу, оскільки правила оцінки активів, доходів, витрат, фінансового результату уніфікують, що робить їх зрозумілими для підприємців, у якій би країні вони не жили. На основі такої інформації, підтвердженої аудиторами, мінімізується ризик неефективних рішень щодо інвестування капіталу в економіку інших країн.

Управлінський облік індивідуалізується залежно від ситуації на підприємстві. Його призначенням є допомога менеджменту досягти

конкурентних переваг на ринку, а тому він дає конфіденційну інформацію, що не підлягає розголошенню. Хоча в ньому формується стандартна інформація (вирішує конкретні економічні завдання), але вона призначена виключно для внутрішніх потреб менеджменту.

Креативний облік також призначений для внутрішніх потреб менеджменту, проте його організація передбачає усвідомлення менеджментом дискомфорту від невизначеності ситуації та значного ризику прийняття неефективних рішень.

Креативний облік відрізняється від фінансового й управлінського, що ілюструє рис. 1.2.

Критерії оцінок	Фінансовий облік	Креативний облік	Управлінський облік
Мета	Інформація для складання фінансової звітності	Інформація щодо витрат та їх ефективності з окремих сфер діяльності	Мінімізація витрат на виробництво і збільшення Прибутку
Обов'язковість ведення	Обов'язковий за законом	На запит менеджерів	Факультативно
Ступінь узагальнення	Синтетичний	Синтетично-аналітичний	Аналітичний
Точність	Точний	Точний	Приблизний
Регламентация	Регламентований	Не регламентований	Не регламентований
Методи	Стандартизовані	Творчі	Стандартизовані
Користувачі	Зовнішні	Внутрішні	Внутрішні

Рис. 1.2. Характеристика видів обліку

Креативний облік з точки зору бухгалтера, є поглибленням моделі управлінського, фінансового обліку, в якому відкривають окремі об'єкти (природоохоронні витрати, витрати на маркетингові дослідження та ін.), у розрізі яких у системному порядку збирають витрати на основі документації, складають записи методом подвійного запису та відображають дані у регістрах обліку, тому що його роль є благом для бізнесу..

З точки зору менеджера креативний облік — одне з джерел інформації, що має великий ступінь довіри, оскільки ґрунтується на даних системного обліку.

Креативний облік дозволяє знайти шляхи подальшого зниження витрат за рахунок раціоналізації процесів, операцій, методів організації праці.

Для бізнесу креативний облік дає можливість знайти рішення, спрямовані на досягнення конкурентних переваг за рахунок діагностування сильних і слабких сторін своєї діяльності, поглибленого вивчення тих об'єктів, що не

розглядаються у фінансовому та управлінському обліку.

Для суспільства цей вид обліку цінний тим, що розширяє арсенал методів генерування інформаційних ресурсів про об'єкти, існування яких визнавалося, але аналіз не здійснювався ні в межах підприємства, ні галузі чи держави в цілому.

Для організації креативного обліку необхідні певні умови:

- усвідомлення системою менеджменту ролі інформації як ресурсу, без якого неможливо вирішити актуальні для бізнесу завдання;
- постановка проблеми та окреслення її межі для того, щоб можна було визначити коло об'єктів обліку, методика збору даних та обсяг вихідної інформації;
- розробка мікросистеми обліку зі входом, мікропроцесором і виходом із системи;
- визначення кола показників, які цікавлять замовника мікросистеми;
- способи подачі інформації, формат, строки, інтерпретація даних тощо.

Креативність обліку є похідним від запитів менеджерів. Сподівання на добровільність бухгалтера взяти на себе додаткову роботу стосовно організації такого обліку було б марною справою, адже система обліку сама собі не визначає мети, а це робить система управління.

Облік може надати інформацію на запит менеджера, в чому й проявляється його сервісна функція, але ініціатива щодо необхідності додаткової інформації повинна виходити від системи управління. Система менеджменту ставить мету і завдання для обліку, а бухгалтери зобов'язані організувати збір і обробку даних у відповідності до поставлених завдань.

Отже, креативний облік не потрібно пов'язувати з підсистемою фінансового обліку, втручання в цю систему – табу, а з підсистемами управлінського і стратегічного обліку – обов'язок облікових працівників, оскільки це благо для менеджерів, суспільства і науки.

УДК 657.37

Чижевська Л.В.,
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і аудиту
Житомирський державний технологічний університет

УПРАВЛІНЬСКА ЗВІТНІСТЬ В ПІДПРИЄМСТВІ: ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКСНОЇ ПОСТАНОВКИ

Основною проблемою при підготовці управлінської звітності в підприємствах є відсутність системності та комплексності, адже така звітність готується різними підрозділами із неоднаковим змістовним наповненням і оформленням. Як наслідок, до керівництва потрапляє не взаємопов'язаний набір форм, показники в яких можуть повторюватись, суперечити один одному. Формування якісної інформації в бухгалтерській управлінській звітності